

POSAMEZNIK in DRUŽBA

- ⇒ posameznik oblikuje družbo, družba pa njega
- ⇒ Človek je:
  - naravno bitje (telesno, čutno, nagonsko)
  - družbeno bitje (značilni naučeni obrazci vedenja)
- ⇒ DRUŽBENOST: tipična človeška značilnost (govor, smisel za abstrakcijo, uporaba orodij, zavestno spreminjanje narave, ...)
- ⇒ Družba in kultura bistveno vplivata na človeka – človek je individualna osebnost (brez posameznikov ni družbe & kulture, brez družbe & kulture ni delujočih posameznikov)

KULTURA

Opredelitev in Značilnosti kulture:

OPREDELITEV POJMA KULTURA in KULTURA KOT NAČIN ŽIVLJENJA:

- ⇒ Pojem KULTURA:
  - obdelovanje zemlje, gojenje, poljedelstvo
  - vzgoja, izobrazba
  - duhovno ustvarjanje
  - vrednostna sodba (kulturno/nekulturno obnašanje)
- ⇒ **Kulturnost:** spoštovanje določenih pravil vedenja v neki družbi ali družbeni skupini

KULTURA: način življenja posameznika v neki družbi – je področje idej, navad, prepričanj, jezika, vzorcev vedenja, znanja, materialnih proizvodov, ..., ki jih je oblikoval človek in se prenašajo iz generacije v generacijo

⇒ **Raznovrstnost kulture:**

- človek nima nagonsko prirojenega vedenja, ampak se ga skozi procese socializacije nauči
- tako ima vsaka družba drugačen način zadovoljevanja potreb (vrsta hrane, oblačenja, drugačna prebivališča, ...)
- kultura = način, načrt življenja, ki ga je izoblikovala neka skupnost
- človek sam izoblikuje svoje življenje, spreminja naravo, ustvarja lasten svet, samega sebe
- za človeka je značilna "odprtost do sveta" – se je zmožen prilagajati

ZNAČILNOSTI KULTURE:

KULTURA: je skupna pripadnikom neke skupnosti, v kateri imajo razvit sistem komunikacije & simbolov

- ⇒ prenašamo jo z učenjem, (vsak človek se rodi v družbi, z že oblikovanim načinom življ.) □ **INKULTURACIJA:** proces učenja, sprejemanja kulture)
- ⇒ posamezni elementi kulture so med sabo povezani – sprememba enega elementa – sprememba drugega elementa

⇒ je **integrirana celota**

⇒ Sestavine kulture:

- duhovna kultura:
  - znanje
  - prepričanje
  - vrednote
  - norme
- materialna kultura:
  - obnašanje
  - materialne dobrine

⇒ **CIVILIZACIJA:** kulturni kompleks različnih kultur

⇒ (**VREDNOTENJE:** označitev pripadnikov drugih kultur)

Sestavine kulture:

SIMBOLI - ZNAKI:

⇒ Simbol je kar predstavlja določen pomen za pripadnike neke skupine/družbe,...

⇒ je rezultat **kulturne konvencije**

⇒ (npr.: krizantema: pomeni znak žalovanja, sama po sebi nima pomena smrti-ni strupena, ...v drugi kulturi-na Kitajskem-ima drugačen pomen-je navadna roža)

⇒ simbol je lahko različen tudi znotraj iste družbe (krzno-statusni simbol, moč / neosveščenosti krutega ravnanja z živalmi)

⇒ Kolektivni pomen: pripadniki kulture določenemu simbolu že predpišejo pomen

⇒ simboli omogočajo pripadnikom medsebojno komunicirajo med, vzpostavljanje reda in predvidljivost

⇒ Vrste simbolov:

- NEMATERIALNI SIMBOLI: (jezik - za komunikacijo, ...)
- MATERIALNI SIMBOLI: (obleka - zadovoljevanje bioloških potreb-toplota, ...tudi izraža pripadnost določeni skupini, ali statusni položaj-blagovna znamka)

JEZIK:

⇒ Funkcije:

- omogoča komuniciranje med pripadniki iste skupine
- sredstvo kulturne reprodukcije - proces prenašanja kulture iz generacije v generacijo
- simbolna funkcija: simbolna zveza med člani skupnosti
- znak pripadnosti: (neki jezikovni skupini)

⇒ Značilnosti:

- splet pravil: (slovnica, pravopis - beseda sama po sebi nima pomena-tako kot krizantema ne) - pravila so nam dana v obliki družbeno sprejetega sistema

- kljub zapletenost-možnost individualne izbire-različne **jezikovne prakse** (posamezne skupine uporabljajo samo njim poznane besede-izražajo pripadnost- npr.:sleng)
- vsebuje kulturno dediščino (**dostop do info. je z jezikom lažji-se seznanimo z preteklimi ugotovitvami**)
- vsebuje vrednostne opredelitve:doživljanje,čustvovanje(**cigan/Rom:ni vseeno**)

⇒ je glavno sredstvo spreminjanja kulture

⇒ (**Edvard Sapir & Benjamin Worf: ljudje doživljamo svet skozi kulturno prizmo jezika-jezik določa način mišljenje, nas vodi do razumevanja sveta**)

- ⇒ Prepričanja: splošna nejasna mnenja o svetu in značilnostih družbe
- ⇒ Vrednote: ideje o tem kaj je prav, in kaj ni, izražajo oblike delovanja
- ⇒ Norme: družbeno pričakovani vzorci vedenja, jasna pravila o obnašanju v neki situaciji
- ⇒ Vloge: vzorci vedenja, povezani s položaji v družbi
- ⇒ Konflikt vlog: težko je uskladiti več vlog hkrati
- ⇒ Status: različna stopnja ugleda posameznika v družbi (pridobljen status & pripisan status)

VREDNOTE:

- ⇒ VREDNOTE: sistem idej, prepričanj, kaj je dobro, pravilno, zaželeno, vredno,...
- ⇒ Delujejo kot **MOTIVACIJA** - postavljamo si določene cilje, prizadevamo si...
- ⇒ Vplivajo na naše obnašanje & doživljanje samega sebe & drugih
- ⇒ vrednotenje se nanaša na pomembnejše odločitve (kateri faks, partner, ...)
- ⇒ pozitivno & negativno vrednotenje
- ⇒ HIERARHIJA VREDNOT: (različna pomembnost vrednot) - če sodeluje več vrednot naenkrat pride do neskladnosti/inkonsistentnosti, ali celo konflikta
- ⇒ vrednote so **družbeni standardi** (čeprav jih vsi v družbi ne sprejemajo enako)

NORME:

- ⇒ izhajajo iz vrednot - so bolj specifična pravila vedenja, usmerjajo naša življenje z pravili
- ⇒ urejajo vsakdanje življenje brez prisile: predpisujejo ali pa prepovedujejo
- ⇒ so različno pomembne:
  - vezane na navade: manj pomembne (obnašanje pri jedi)
  - moralne norma: pomembnejše, moralni standardi družbe (pedofilija)
  - družba zelo pomembne norme oblikuje z zakone, država prevzame skrb nad uveljavljanjem norm & oblikuje formalne sankcije(zaporna kazen), te pa pogosto spremljajo tudi neformalne sankcije (netolerantnost, zaničevanje zapornikov)
- ⇒ nastanek norm: spontano: NEFORMALNE NORME, oblikujejo jih institucije: FORMALNE/PRAVNE NOTRME(zakoni)

⇒ norme urajajo življenje v družbi-družba njihovo ne/upoštevanje sankcionira (hvali, graja, ...); odvisno od pomembnosti norme v družbi

⇒ VREDNOTE ⇔ NORME:

- vrednote:splošne smernice ravnanja, norme:konkretna navodila za ravnanje
- ("ne ubijaj": je prepričanje-vrednota, prepoved-norma)
- (življenje je vrednota: smrtna kazen, evtanazija, splav, ... vojna=svoboda)

MATERIALNA KULTURA:

⇒ skupek vseh materialnih objektov=**artefaktov**, ki jih je ustvarila določena kultura

⇒ ustvari ga človek, s svojim odzivanjem na okolje

⇒ - so proizvod & del kulture

⇒ materialni produkti izražajo vrednote kulture, katere del so (proizvajanje orožja → nagibanje kulture k vojskovanju)

TEHNOLOGIJA KULTURE: znanje, ki ga družba uporablja, da bi zadovoljila življenjske potrebe & se odzvala na okolje (medijska tehnologija: sposobnost uporabe znanja o snemanju, znanje o predstavitvi idej javnosti)

Spreminjanje Kultur:

⇒ kulture spreminjajo novi izumi, odkritja

⇒ posamezni elementi kulture se različno hitro razvijajo→konflikti & končne spremembe

⇒ kultura je intergrirana/povezana-sprememba enega elementa vpliva na druge (odkritje elektrike: spremenjen način življenje)

⇒ spreminjanje posameznih sestavin kulture iz kakršnega drugega kulturnega okolja → DIFUZIJA:širitev sestavin iz ene kulture v drugo (Halloween, Valentinovo, pitje čaja)

⇒ GLOBALIZACIJA:

- je proces povezovanja kultur
- vpliva na spreminjanje kulture
- globalizacija se je pospešila z razvojem transporta, informacijske tehnologije - stiki med kulturami so pogostejši
- Vrste: globalna ekonomija:(enake potrošnje dobrine), globalne migracije: (se srečujemo s turisti, potujemo), globalne komunikacije

(množični mediji-TV, internet)-se nenehno srečujemo z drugimi kulturami

- z globalizacijo so družbe med sabo bolj povezane, večja skrb, hitrejša akumulacija znanj
- ⇒ nastanek GLOBALNE KULTURE:...v prihodnosti; kulture bi sodelovale enakopravno, bi bile enake, ...(angleški jezik:angleščina se po nekod sprejme-toda se razvija po svoje-Amerika:poenostavljanje besed) - [večina svetovnega prebivalstva si nebi mogla privoščiti dobrin & storitev globalne ekonomije]

Posledice stikov med različnimi kulturami:

- ⇒ **difuzija kultur:** posledica medsebojnih srečanj različnih kultur
- ⇒ **etnocid/asimilacija:** razgraditev kulture ob stiku z neko drugo kulturo (kolonije-so opustil svoj jezik, vsilili so jim novo vero, ...)
- kulturni imperializem:** ko se neka kultura, kljub velikim vplivom neke druge kulture, še vedno obdrži
- ⇒ **interkulturalizem:** nastanek nove kulture z veliko difuzijo dveh kultur (amerikanizacija evropskih držav-"Halloween")
- ⇒ **akulturacija:** proces prilagajanja priseljencev v kulturni družbi in kulturne spremembe ob tem (se prilagajajo,ali pa vplivajo na kulturo-npr.:burek,kitajska)
- ⇒ **akomodacija:** ob stikih z drugimi kulturami, pa neka kultura še vseeno ohrani svoje značilnosti, druge kulture moramo zato tolerantni
- ⇒ **multikulturalizem:** akomodacija, ko so različne kulture skupaj znotraj iste družbe, pri čemer je ena kultura dominantna/prevladujoča, druga pa marginalizirana/obrobna (npr.:etnična manjšina)

Etnocentrizem in Kulturni relativizem:

ocenjevanje druge kulture z vidika lastne kulture:

- visoke, višje kulture, nižje (glede na stopnjo razvitosti v primerjavi s Z-EU & Am.)
- diskriminacija (kolonijalizem)

ocenjevanje druge kulture z vidika tiste kulture:

- kulture so med seboj enakopravne
- multikulturalizem

Kulturna pluralnost:

- ⇒ predvsem moderne družbe so zelo heterogena, kompleksne, notranje strukturirane, slojevite (ljudje znotraj kulture se ločimo po izobrazbi, družbenem položaju, generacijski, religiozni, etnični pripadnosti)
- ⇒ posledica heterogenosti je kulturna pluralnost

SUBKULTURE:

- ⇒ subkultura: je vsaka skupina, ki sprejema dominantno kulturo, toda ima neke posebne kulturne značilnosti, po katerih se loči od dominantne kulture-vsaka skupina ima neko skupno posebnost
- ⇒ (glede na poklic, spol, politično, versko prepričanje, etnična, razredna pripadnost)

- ⇒ HIERARHIJA: za dominantno kulturo označujemo kulturo, ki ima za kulturne vzorce posameznikov in skupin z večjo močjo in bogastvom
- ⇒ (mladinska subkultura-po 2.sv.vojni: množično šolanje, dvig standarda-vključevanje v potrošniško družbo)
- ⇒ stilno-scensko okolje
- ⇒ kultura je človekov proizvod, predstavlja človeško strategijo za preživetje, vključuje navade, prepričanja-nas silijo v ponavljanje nekih naučenih vzorcev – to lahko spremenimo z možnostjo, da se odzivamo na okoliščine

VISOKA/ELITNA in MNOŽIČNA KULTURA:

⇒ VISOKA KULTURA:

- izražamo vrednostno sodbo in določen način življenja vrednostimo višje (golf, uživanje morskih sadežev: prefinjeno)
- jo povezujemo s kulturnimi vzorci, ki so značilni za družbene elite- elitna kultura

⇒ MNOŽIČNA KULTURA:

- potrošnja manjvrednih umetniških izdelkov (limonade, doktor romani)
- namen: zabava, propaganda, pasivacija
- kulturna industrija: proizvodi, narejeni po določenih vzorcih, standardizirani, brez večje umetniške vrednosti, namenjeni množični potrošnji, ...cilj: dobiček
- uporabniki: pasivni potrošniki (sprejemajo, kar jim narekujejo mediji, ki s tem preprečujejo ustvarjalnost in samostojnost)
- ustvarjalci: se morajo odzivati na potrebe, okus različnih vrst občinstva
- funkcija propagande: povečevanje določene družbe & družbenih onosov, kot najboljših možnih
- funkcija razvedrila
- negativne posledice: pasivacija potrošnikov, izguba umetniškega okusa, funkcija propagande, razvedrilo
- pozitivne možnosti: vsem slojem dostopen umetniški proizvod

POVZETEK: KULTURA

- ⇒ izraz kultura: način življenja, strategija za preživetje, je lastna posamezni skupnosti, družbi
- ⇒ kultura je plod medsebojnega delovanja pripadnikov neke skupnosti
- ⇒ njeni pripadniki so razvili zapleten sistem komunikacije & simbolov
- ⇒ kultura je naučena in integrirana
- ⇒ elementi kulture: simboli, jezik, vrednote, norme, materialna kultura
- ⇒ med seboj se kulture razlikujejo
- ⇒ se spreminja – zaradi izumov, odkritij, širitev kulture ali elementov

- ⇒ stiki med kulturami
- ⇒ ETNOCENTRIZEM: vrednotenje vseh kultur z vidika lastne kulture
- KULTURNI RELATIVIZEM: ocenjevanje kulture s stališča kulture, v kateri se nahaja
- ⇒ SUBKULTURA: skupine, znotraj posamezne kulture, ki se ločijo od dominantne kulture in imajo neke skupne značilnosti